

2023-03-31

22/00614

Folkbildningsrådet
Diarienummer: 22/00614

Remissvar på förslaget ”Statsbidrag till verksamhet i studieförbunden”

Forum - idéburna organisationer med social inriktning är en intresseorganisation för idéburna organisationer med social inriktning i Sverige. Forum verkar för ett samhälle där ett starkt ideellt engagemang och självständiga idéburna organisationer har goda förutsättningar att bidra till och utveckla vårt samhälle, demokrati och välfärd. Forum vill att civilsamhället ses som en central och värdefull del av samhällsutvecklingen. Bland Forums 38 medlemmar finns kvinno- och tjejjourer, Frälsningsarmén, Svenska kyrkan, KFUM och Unizon.

Sammanfattning/Allmänna synpunkter

Forum delar Folkbildningsrådets bild av studieförbundens avgörande roll för demokratibygget och civilsamhället i Sverige. Studieförbunden har en unik roll i dess arbete med kultur, integration och demokrati som bygger på frivillighet och engagemang. Med detta i åtanke är vi i grunden positiva till Folkbildningsrådets översyn av studieförbunden som svar på de brister och felaktigheter som uppmärksammats de senaste åren. Det är av allra högsta vikt att skattemedel som använts felaktigt utreds och åtgärdas. Samtidigt vill vi fästa uppmärksamheten på folkbildningen och studieförbundens unika värde för Sverige som inte får riskeras att undergrävas i ett nytt system med en ny fördelningsmodell. Vi är oroade över förflyttningen från kvantitativa till kvalitativa bedömningskriterier. Även om vi tror att det finns goda avsikter med att arbeta tydligare med kvalitativa värden och en stärkt kvalitet i verksamheten så ökar riskerna för subjektiva och möjligen politiska bedömningar av vad som är en god folkbildning. I den rådande politiska diskursen, där civilsamhällets organisationer inte sällan utmålas som ett problem eller hot, och i ljuset av politiska initiativ som syftar till ökad kontroll (exempelvis demokrativillkorsutredningens förslag) har vi svårt att se hur dessa kriterier inte skulle medföra fler risker än möjligheter i relation till målet om en helt fri och frivillig folkbildning. Om dessa nya kriterier ändå införs ser vi att det är av största vikt att Folkbildningsrådet tar höjd för de utmaningar som kan uppstå samband med implementeringen. Studieförbundens variation i organisation, storlek och rutiner ställer stora krav på genomförandet.

Våra särskilda synpunkter på 22/00614

Nedan följer våra särskilda synpunkter på några av utredningens förslag.

§ 2 Verksamhetens kvaliteter

Forum tillstyrker beskrivningen av studieförbundens och folkbildningens förtjänster i samhället, sammanfattade i bildning, demokrati och delaktighet, utbildning, civilsamhälle och kulturliv. Studieförbunden har en direkt avgörande roll för demokratibyggandet och civilsamhället i Sverige och utgör en unik arena för integration och demokrati som bygger på frivillighet och engagemang. Vi menar att det är viktigt att studieförbunden med enkelhet kan samverka med övriga civilsamhället och genomföra verksamhet tillsammans för att stärka demokratin, kulturen och bildningen.

§ 3 Grundläggande villkor för att erhålla statsbidrag

- **Om borttaget krav på att lokalavdelningar ska vara juridiska personer**
Folkbildningsrådet bedömer att lokala studieförbundsavdelningar kan ha samma funktion oavsett om de är egna juridiska personer eller inomorganisatoriska enheter. Därför föreslår utredningen att villkoret tas bort, vilket ger studieförbunden ökad frihet att organisera sig, samt en möjlighet att komma runt kostsamma, skattemässiga nackdelar i nuvarande system. Forum tillstyrker dessa förslag, men vill samtidigt understryka det Folkbildningsrådet själva tar fasta på, att ökade organisatoriska skillnader kan ge svårigheter i bedömningen av verksamheten; samt påminna om att det finns indikationer på att de skattemässiga nackdelar som idag existerar till följd av den s.k. internmomsen ser ut att genom politiska beslut kunna begränsas eller helt tas bort i närtid. En risk som vi ser är att det blir svårt för studieförbunden att få utmaningar att relatera till kommuner om de saknar egna lokala enheter.

- **Om kravet på att studieförbunden ska ha en auktoriserad revisor**
I nuvarande villkor står det "godkänd eller auktoriserad revisor", och i samband med ökade krav på revisionsåtgärder skärps kraven på vem revisorn får vara. Forum förstår vikten av en kvalitativ revision och ser positivt på de lärandeprocesserna som en bra revision är för organisationen. Vi vill samtidigt poängtera att detta kan komma att medföra betydande kostnader och i slutändan riskera leda till mindre studiecirkelverksamhet, det är viktigt att de administrativa kraven inte skadar möjligheten att bedriva huvudverksamheten.

- **Om borttaget krav på att studieförbunden ska vara en ideell förening**
Forum är kritiska till denna förändring då den tar bort den demokratiska grundplatta som folkbildningen vilar på. Vi anser att det är en olycklig utveckling som kommer riskera att demokrati väljs bort för andra värden av missledd och kortsiktig effektivitet. Denna förändring har dessutom redan skett i och med Folkbildningsrådets beslut om riktlinjer för nya bidragsmottagare. Huvudmotiveringen i folkbildningsförordningens skrivning om att verksamhetens syfte inte får vara kommersiellt inriktad kan inte anses som tillräcklig bedömningsgrund för ett samhälle där människor engagerar sig demokratiskt för det samhälle de vill leva i.

§ 4 Verksamhetsvillkor

- **Om skärpta villkor för kostnadsersättning och förtydligande av när och till vem ersättningar för utlägg kan göras**

Forum välkomnar åtgärder som syftar till att motverka den typ av felaktigheter kring kostnadsersättningar som uppmärksammas medialt, men ställer sig frågande till om det är en nödvändig åtgärd. Ett förtydligande av villkoren i kombination med att studieförbundens frihet att stödja verksamt värnas och inte begränsas bedömer vi är ett ansvarsfullt steg i rätt riktning för folkbildningen i Sverige. Friheten är inte något som får kompromissas bort.

- **Om skärpt skrivning om studieförbundets ansvar för verksamheten och samverkan**

Forum tycker att det redan är tydligt att studieförbundet har ansvar för sin verksamhet. Vi ser med viss oro att studieförbundens roll att samverka med civilsamhället för att utveckla gemensam verksamhet kan bli lidande av rädsla och oro över vad det långtgående ansvaret för andra aktörers brister. Givetvis är studieförbunden ansvariga för vilka de samverkar med men det är inte samma sak som att vara ansvarig för någon annans handlingar. Vidare har avgränsningarna för samverkan tillsammans med samverkanspart textmässigt förts samman vilket vi tror är att föredra.

- **Om att verksamhetsformen studiecirkel i kursform införs**

Den nya verksamhetsformen lyder under samma villkor som studiecirkeln, men ska bedrivas mer sammanhållet, undantas från studiecirkelns tidsbegränsning och får inte ta ut deltagaravgifter. Forum välkomnar att Folkbildningsrådet tänker nytt och nya verksamhetsformer och är samtidigt måna om att inte detta inte utmanar folkbildningspedagogikens metod. Det finns risker kring att reflektionstiden minskar, samtidigt tror vi inte att det är den huvudsakliga effekten utan hyser förhoppningar om att verksamhetsformen ska vara lättare att tillgodogöra sig. Det är dock viktigt att uppmärksamma eventuella krockar och sammanblandningar med liknande utbildningsverksamhet och då betona folkbildningens särart i bildningssammanhang.

- **Om att kulturprogram ska vara publika och att det inte ska föreskrivas vad de ska leda till.**

Förslaget att interna kulturaktiviteter där allmänheten inte är (kan bli) inbjudna inte får rapporteras som kulturprogram utan ska arrangeras som studiecirkel eller annan folkbildningsverksamhet där personuppgifter måste hämtas är beklagligt. Vår bedömning är att det riskerar täppa till en inkörsport till en tillgänglig mötesplats för kultur och bildning där studieförbunden på ett enkelt sätt kan samverka med övriga civilsamhällesorganisationer.

- **Om att studieförbund kan samverka med varandra om ett kulturprogram**

Idag är samverkan mellan studieförbund möjlig, men endast ett förbund kan rapportera om arrangemanget. Detta gör det svårt för övriga förbund att koppla statsbidrag till arrangemanget. Folkbildningsrådet menar att konsekvensen att samma arrangemang rapporteras av flera studieförbund bör kunna lösas inom ramen för verksamhetsrapportering

§ 5 Systematiskt kvalitetsarbete och kontroll

Forum tillstyrker Folkbildningsrådets förslag på systematiskt kvalitetsarbete och kontroll. Identifierade åtgärder tror vi på ett adekvat sätt kan minimera risken för att statsbidraget inte används för sitt syfte eller att kvalitén i verksamheten ska brista.

§ 6 Fördelning av statsbidrag

- **Om kvalitetsbedömningssystemet**

Forum ser positivt på avsikterna med det nya kvalitetsbedömningssystemet, men oroas samtidigt för riskerna som det kan komma att medföra. I synnerhet bekymmersam är risken för subjektiva och möjligen politiska bedömningar av vad som är en god folkbildning. I den rådande politiska diskursen, där civilsamhällets organisationer inte sällan utmålas som ett problem eller hot, och i ljuset av politiska initiativ som syftar till ökad kontroll (exempelvis demokrativillkorsutredningens förslag) har vi svårt att se hur dessa kriterier inte skulle medföra fler risker än möjligheter i relation till målet om en helt fri och frivillig folkbildning. Vi ser trots det positivt på att systemet syftar till att motverka den volymjakt som nuvarande modell har kritiserats för att leda till. Vi välkomnar även syftet kring positiva samhällseffekter snarare än styrning av folkbildningen, då vi värnar om armlängds avstånd mellan beslutsfattare och folkbildning. Det är nödvändigt enligt oss att en eventuell kvalitetsbedömningsmodell bygger på folkbildningsaktörernas egna mål och prioriteringar, med grund i att statens målstyrning inom folkbildningsområdet måste anpassas efter folkbildningens krav på oberoende. Syftet får aldrig bli att styra studieförbundens verksamhet, vare sig till form eller innehåll.

- **Om uppföljning och konsekvensanalys**

Förslaget om uppföljning och bedömning i termer av konsekvensanalys för det nya systemet är också befogat, men vi noterar samtidigt en oro för hur sådana bedömningar riskerar att gå miste om det värde som studieförbunden och folkbildningen tillför och som inte med enkelhet låter sig mätas. Samtidigt är det dessa faktorer, så som delaktighet, meningsfullhet, demokrati och gemenskap, som ger folkbildningens dess unika värde.

- **Om intern fördelning av statsbidraget i studieförbunden**

Forum instämmer i att om modellen ska få verklig genomslagskraft är det av vikt att studieförbunden implementerar och genomför modellen i alla led i verksamheten. Vi kan därför inte nog understryka hur viktigt det är att man tar hänsyn till studieförbundens variation i organisation, storlek och rutiner. Folkbildningsrådets ambition om stödande aktiviteter samt stimulering av utbyte mellan studieförbunden i dessa frågor är mycket viktiga.

FORUM Idéburna
organisationer med
social inriktning

- **Om kommuners och regioners bidragsfördelning**

Forum tillstyrker syftet med att för kommuners och regioners bidragsgivning skapa en uppsättning mätbara indikatorer som i kombination uttrycker eftersträvansvärda kvaliteter för studieförbundens verksamhet i linje med Folkbildningsrådets indikatorer. Vi tror därför också att det är bra om Folkbildningsrådet själva kan tillhandahålla kvalitetssäkrad lokal och regional statistik (korrigerad för eventuella felrapporteringar) samt en eller flera modeller för bidragsfördelning som nära ansluter till Folkbildningsrådets indikatorer.

Stockholm 2023-03-31

Hannah Kroksson
Ordförande, Forum